

איש חי
רודף צדקה וחסד
ה' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת **ורדה שניצר**
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 596

מסכת עבודה זרה ע"א-הוריות ב'

בס"ד, ט"ז חשון תשע"א

השבוע בגליון

- ♦ המותר להשתמש בכלי שאין אפשרות לטבולו?
- ♦ הכוס שהושלכה מבעד לחלון הרכבת
- ♦ מדוע אין צורך להטביל קופסאות שימורים שיוצרו על ידי נכרי?
- ♦ האלומיניום - מתכת או...

- ♦ גדריה של מצוות טבילת כלים
- ♦ ההבדל בין כלי שנטמא לבין כלי שנרכש מנכרי

- ♦ מדוע מותר לשתות מים בפסח?
- ♦ כלים סיניים, בולגעים טעם של טשולנט?
- ♦ דינם של כלי זכוכית
- ♦ הבדיקה שערך הרדב"ז בכלי "ציני"
- ♦ בדיקת כלי "אמאיל" על ידי חמאה ונפט

דף ע"ד/א ליתני נמי חמץ בפסח

מדוע מותר לשתות מים בפסח?

במשא ומתן שבסוגייתנו מזכירה הגמרא את הלכות חמץ בפסח, ולדעת חלק מן הראשונים (עיי' רש"י ד"ה "תרת", רא"ש סי' ל', ותוס' ד"ה "אי נמי") בגמרתנו מבואר כלל יסודי ביותר בהלכות חמץ בפסח, כלהלן.

כידוע, כל איסורי אכילה שהתערבו במאכלים מותרים, בטלים בהם, אם ברוב רגיל, אם בשישים. אולם, חמץ, קטן ככל שיהא, שהתערב בפסח במאכל היתר, אינו בטל לעולם, והתערובת כולה אסורה באכילה, וכן נפסק להלכה ("טור" ו"שולחן ערוך" או"ח סי' תמ"ז סעי' ט'). אלא, שנחלקו ראשונים אם תערובת זו אסורה אף בהנאה (הרמב"ן והראב"ד - הובא ברא"ש ובר"ן - מקילים בכך, אך הרי"ף הרא"ש, הגהות מיימוניות בשם רש"ם ועוד, מחמירים).

הלכה זו, שחמץ בפסח אפילו באלף לא בטיל, תקנת חכמים היא. הרא"ש (שם) מבאר, כי מאחר שחכמים חששו שהאדם המורגל באכילת החמץ כל השנה עלול להכשל בו בפסח, הם תקנו הלכה זו [הרמב"ם, הל' מאכלות אסורות פרק ט"ו הל' ט', מוסיף טעם אחר, שהחמץ הרי מותר באכילה לאחר הפסח והוא "דבר שיש לו מתירים"]. לדעת רבים מן הפוסקים, כלל זה אינו תקף כי אם לגבי חמץ שהתערב בחג הפסח עצמו ולא בחמץ שהתערב בטרם חג הפסח [וכן נוקטים להלכה בתערובת לח בלח, "שולחן ערוך" או"ח סי' תמ"ז סעי' ד' וברמ"א].

תקנת חכמים זו עוררה שאלה הלכתית המקיפה את כל רחבי תבל: מדוע בפסח מותר לשתות מי מעיינות ומי בארות המצויים במקומות מיושבים, הרי בני אדם העוברים ליד מי המעיין או על שפת הבאר, נוהגים להשליך שיירי מזון למים, ביניהם חמץ גמור, והחמץ שווה במים זמן רב, נכבש בהם ומתערב בהם וכל המים נאסרים! לכאורה, על כל יהודי מוטל להכין מאגר מים בביתו לסיפוק צרכיו לכל ימי הפסח, כפי שבימינו יש המחמירים לנהוג כן.

גדולי הדורות ישבו על מדוכה זו, והוציאו מתחת קולמוסיהם מספר נימוקים להתרת הדבר. היו שכתבו, כי תקנת חכמים לא התייחסה כי אם לחמץ של ישראל, שהוא בלבד אינו בטל לעולם. אולם, חמץ של נכרי מתבטל גם מתבטל בתערובת ("שער אפרים", הובא ב"שערי תשובה" סי' תס"ז ס"ק ל'), ומאחר שבדרך כלל הגויים אוכלים חמץ בפסח ולא היהודים, אין לחשוש לחמץ של יהודי שהתערב במים. אולם, רוב הפוסקים חולקים על הסבר זה ("פרי מגדים" סי' תמ"ח ס"ק א' ועוד, ועיי' "פסקי תשובות" סי' תמ"ז ס"ק א'), מה גם, שאין בו כדי להניח את הדעת לגבי אזורים שלצערנו, יהודים אוכלים חמץ בהם.

פוסקים אחרים מבארים, כי חז"ל תקנו הלכה זו לגבי חמץ שעלול להעביר את טעמו למאכל שבו הוא התערב. אולם, לחמץ שנפל לתוך מעיין, נהר, ים או מאגר מים גדול, אין כל השפעה על טעם המים, ולפיכך הוא בטל. כן היו מן הפוסקים שנימקו זאת בכך שמי

דבר העורך

מתן תורה בערבות סיביר

מנהג יפה אימץ לעצמו הרב י. כהן שליט"א מרבני בית מדרשנו. בכל יום לאחר סיום השיעור, הוא מהנה את שומעיו ברעיון תורני מעניין, באימרה חסידית קולחת, או בסיפור מרתק שניתן לשאוב ממנו מוסר השכל מלא חופניים. אחד מלומדי השיעור, הפנה את תשומת ליבנו למעשה שסופר על ידי הרב כהן שליט"א, אשר אירע בתקופת מלחמת העולם השנייה.

רבנות רבבות בני אדם שהו בסיביר, באותה עת, לפנייה ולאחריה. לכל תושבי הערבה שאין לה סוף, היה קר. קר מאד. ברם, לאיש אחד ויחיד היה חם. חם מאוד ואף לוהט. יש אומרים שגם הזיע האיש, שם, בקור של חמישים מעלות צלסיוס מתחת לאפס, וכנראה שהם צודקים.

לאיש הזה קראו ר' חיים.

מבוטשטש, מראשות הישיבה בבוטשטש שבגליציה גילגלוהו הרוסים והמלחמה ליערות סיביר. באמצע השיעור, בין אביי לרבא, בין רבינא לרב אשי ובין הרמב"ם לראב"ד, באמצע הסברא הדקה על חזקת ג' שנים נכנס החייל הגבוה, ותקע צו גיוס בלשד הסברא. מאז, אירעו דברים הרבה והתגלגלו מאורעות לא מעטים, עד שלבסוף מצא את עצמו בלב הכפור, וכבר יש לו עצמו במקום זה חזקת ג' שנים... ה' ירחם...

לאמיתו של דבר, בעין נובהרדוקאית, שיש לו שתים כאלו, אין בין סיביר לבוטשטש ולא כלום. וכי לא ניתנה תורה אלא לבוטשטש? וכי אין 'סדר מוסר' אלא בביאליסטוק או בנובהרדוק? אטו אין מניחים תפילין אלא בוורשא או בוילנא?

ובכל זאת, רבי חיים היה בצרה גדולה.

מזון כמעט שלא היה להם שם, בקולחוז. היו מבליעים חיור ואומרים שם, כי יפה כוחו של הקולחוז מ"כל נדרי" ו"כל חמירא". ב"כל נדרי" רעבים יום אחד; ב"כל חמירא" אין אוכלים חמץ במשך שבוע שלם, אך ב"קולחוז" אפס אוכל, מראשית השנה ועד אחריתה. **אבל**, לא זו היתה הצרה. ספר. ספר קודש. סידור או חומש, משנה או גמרא, "חיי אדם" או רשב"א ואפילו "צאינה וראינה". מאומה לא היה שם. כלום. היתכן? יהודי בלא כלום?

ביום מן הימים, ואפשר היה זה בלילה מן הלילות, גונבה לאוזונו שמועה: באחד הכפרים הסמוכים, <<

צניפו נשמת

מרת **מרים ג'ונס** ע"ה
ב"ר אברהם יצחק ז"ל
נלב"ע ט"ז בחשון תשל"ה
תנצב"ה
הונצחה ע"י בני המשפחה שיחי

צניפו נשמת

מרת **טובה בורנשטיין** ע"ה
ב"ר משה אליעזר ז"ל
נלב"ע כ' בחשון תשנ"ב
תנצב"ה
הונצחה ע"י חתנה ובתה
הר"ר **יעקב בר זוגל** מרת רינה שיחי - סביון

צניפו נשמת

הר"ר **יצחק אייזיק אורנשטיין** ז"ל
ב"ר שכנא דוד ז"ל
נלב"ע ט"ו בחשון תשל"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו
הר"ר **אשר אורנשטיין** ומשפ' שיחי - חיפה

המעיינות נחשבים כמחוברים לקרקע מבחינה הלכתית, ודבר המחובר לקרקע אינו נאסר על ידי תערובת חמץ.

עקב טעמים אלו ועוד רבים אחרים, התיירו הפוסקים לשתות בפסח מים שמקורם במאגרים שיד-אדם יכולה להגיע אליהם (עיי' בספר "פסקי תשובות" סי' תס"ז ס"ק י"ד). עם זאת, בעבר היה צורך לסנן היטב את מי השתיה כדי לוודא שאין בהם משהוא שבמשהוא של חמץ בעין [גרגירי החמץ בעצמו], שאותו בוודאי אסור לבלוע, אך בימינו, המים מגיעים לבתים כשהם מסוננים היטב. בכל זאת, יש המחמירים להניח מסננים על ברזי המים.

דף עה/ב מגעילן ומטבילין והן טהורין

כלים סיניים, בולעים טעם של טשולנט?

בגליון הקודם עסקנו ב"בליעת כלים", היינו, טעמו של המאכל המתבשל בכלי נבלע בכלי, וייפלט לאחר מכן במאכל שיבושל באותו כלי. כידוע, החמרים שבעולמנו אינם זהים בתוכם, בצפיפותם, וכמוכן בכושר בליעתם, אם בכלל, ואכן, לא כל הכלים בולעים את טעם המאכל המבושל בהם, כלהלן.

נתחיל מפסוקי התורה. בתורה מצויינים חמרים אחדים, כמי שבולעים מטעמו של המאכל המבושל בהם, ככתוב (במדבר לא/כב): "אך את הזהב ואת הכסף את הנחשת את הברזל את הבדיל ואת הופרת". בגמרא למדנו (לעיל לד/א) כי גם כלי חרס בולעים, אלא שאין אפשרות להגעילם, וכן פסק הרמב"ם (ה' חמץ ומצה פ"ה הל' כ"ד ומקורו ברי"ף), כי גם כלי עץ וכלי אבן בולעים.

כלי זכוכית: מחלוקת קוטבית ניטשת לגבי כלי זכוכית. יש הסוברים, כי הזכוכית אינה בולעת מאומה (תוס' לעיל לג/ב בד"ה "קוניא"), ויש הסוברים כי היא בולעת גם בולעת, עד כדי כך שהשוו את כלי הזכוכית לכלי חרס שאין הגעלה מועילה להם, תוך שהם מזכירים, כי שניהם, החרס והזכוכית, נוצרים מן החול! (מרדכי סי' תתנ"ו, וראה עוד בספר "הגעלת כלים" עמ' ש"ח ואילך). להלכה, נחלקו "בית יוסף" ("שולחן ערוך" או"ח סי' תנ"א סעי' כ"ו וי"ד סי' קל"ה סעי' ח) ורמ"א (או"ח שם). לדעת "בית יוסף" כלי זכוכית אינם בולעים, ולדעת רמ"א, הם בולעים ואין הגעלה מועילה להם [לדעת פוסקים אחדים, דברי הרמ"א אינם אלא לעניין פסח, ועכ"פ מועילה הגעלה להכשיר. עיי' "פרי מגדים" שם, ועיי' "משנה ברורה" שם ס"ק קנ"ה ובס' "הכשרות" פ"ג סעי' נ"ב ג].

הבדיקה שערך הרדב"ז בכלי ציני: בתקופת הרדב"ז נפוצו כלים שכונו "ציני", על שם ארץ מוצאם - סין, ואשר יוצרו מקליפות דקות שניטלו משרצי המים. היו שטענו, כי כלים אלו אינם בולעים, מאחר שהקליפות המשמשות לייצורם דקות מאד, עד שאין הן מסוגלות לבלוע. הרדב"ז (שו"ת ח"ג סי' ת"א) מספר בספרו כלהלן: "אבל מה שנראה לי אחר הנסיון שהוא בולע... עוד הלבנתי אותה יפה ודקדקתי משקלה, והשלכתי אותה לתוך קדרה של תבשיל עד חצי שעה, ורחצתי אותה וניגבתי אותה יפה והשבתי אותה במשקל, והוסיפה על משקלה הראשון כל דהו, וזה ודאי מורה שהוא בולע..." הוא הוסיף וכתב, כי גם אם היה מוצא שלא התווסף מאומה למשקל הכלי, עדיין לא היה בידו להתירו, מאחר שאף אם החומר המסויים המשמש לייצור הכלי אכן אינו בולע, יתכן שמידי פעם משתרבבים לתוכו חומרים נוספים אשר בכוחם לבלוע.

בדיקת כלי "אמאייל" על ידי חמאה ונפט: לפני כמאה ועשרים שנה, כאשר החלו לייצר כלי "אמאייל", התעורר דיון הלכתי כיצד יש להתייחס לחומר זה, האם הוא בולע ואם כן האם אפשר להגעילו. אחד הרבנים ערך בדיקה, ומצא כי אינם בולעים. אותו רב משח כלי אמאייל בחמאה בעלת טעם רע, קינה בנפט, ולאחר מכן הוא כפה את קערת האמאייל על להבה, כדי לבדוק אם טעם החמאה הסרוחה והנפט נבלעים במתכת. בשלב הבא הוא נטל את הסיר, מילא אותו במים והרתיחם. בתום תהליך זה הוא שתה את המים הרתוחים והעיד, כי טעמם נפלא. כלי אמאייל, הסיק הרב, אינו בולע כלל.

בעל "שדי חמד" (אסיפת דינים מערכת ה' דיני הכשר כלים סי' כ"א) דן בדבריו בארוכה ומעיר, כי מלבד שלא ערך בדיקה יסודית כעין זו של הרדב"ז, הרי הרדב"ז עצמו כתב, כי לעולם יש לחשוש שמא עורבו חומרים נוספים בכלים. שאם לא כן, מדוע נחלקו הראשונים לגבי כלי זכוכית? הן אפשר לבדוק את הדבר על נקלה. מכאן, שהם סירבו להתיר את השימוש בכלים שאפשר לטעות בהם ולהכשל באיסור.

להלכה, יש להחמיר לגבי פסח בלבד. אולם, בשאר האיסורים נוהגים להקל בכלי שאינו בן יומו ולהגעילו ("משנה ברורה" בשער הציון שם ס"ק קצ"א, ועיי' ב"ערוך השולחן" יו"ד סי' קכ"א סעי' כ"ז ובס' "הכשרות" ס"ק קל"ח מה שציין עוד).

מרחק של כחצי יום הליכה, שוכנים מספר יהודים. מאז, לא ידע מנוחה, וכאשר נדרש מתנדב להובלת דלי מים מכפר סמוך, קפץ ר' חיים והציע את עצמו.

לאחר הליכה מייגעת בקור ובכפור, בצינה וברוח, בשלג ובברד, הגיע ר' חיים, גוש קרח מהלך, אל מחוז חפצו.

זוג יהודים טובים נחרדו לראות צל אדם.

- **הנה**, אביא פרוסת לחם וכוס מים חמים, נזעקה "אידישע מאמע" מאחד הבתים, תוך שהיא מאיצה את צעדיה אל המטבחון.

- **לא**, עצר בעדה ר' חיים. "אין לי כלום", והחל ממרר בככי. "הגעתי להכא באמצע הקצות של חזקת ג' שנים, בלב ליבה של הסברא, שאם היה הלה מוחה... נו, מילא, לא עת עתה לכך. מכל מקום, מאז לא ראיתי צורת אות יהודית, אפילו בגודל של "תן טל ומטר"... אנא, השאילוני איזו גמרא'לה..."

- **אוי**, אוי, החל מתייפח בעל הבית. "גמרא'לה אתה צריך, רבי יהודי, גמרא'לה? ואני אין לי אלא גמרא'לה אחת, נדרים-נזיר. איך אתן לך את שארית חיי, את הפיסה האחרונה, הן אשאר רק עם הקולחוז והסוס, העגלה והתרנגולים, האיכרים המגושמים הללו ושאר הירקות, ישמור אלקים ויציל..."

- **טייערע** ברודער", התייפח ר' חיים כנגדו. "בלתי אפשרי שאשאר בלי כלום, תן לי דף אחד, עמוד אחד, שורה אחת, לפחות את דף השער, לפחות!"

נכמרו רחמיו של היהודי, נטל את הגמרא הבלויה, את הכרך היחיד שבכל רחבי הכפור, את ספר הקודש הבודד באיזור זה של כדור הארץ, אימץ את זרועותיו וביתר את הכרך לשניים. השאיר לעצמו את מסכת נדרים, נשק ל"נזיר" ולאחר מכן לר' חיים הנועד, ושוב ל"נזיר" ולר' חיים לסירוגין, והעניקה לו במתנה.

ר' חיים פסע חזרה למקום מגוריו, כאשר שני דלי מים על כתפיו, ומסכת "נזיר" בבית שחיו. למעשה, הוא כלל לא הלך, הוא ריקד בכל עצמותיו, קיפץ ושש, קיפץ ושש. רגליו תופפו על גבי הקרח, הוא חש כמרחף באויר, הוא היה האדם המאושר עלי אדמות.

היה לו אז חם. חם מאוד ואף לוהט. יש אומרים שגם הזיע האיש, שם בקור של חמישים מעלות צלסיוס מתחת לאפס. וכנראה שהם צודקים.

זהו מעשה על יהודי אחד מיני רבבות אלפי יהודים, אשר אהבת התורה שבערה בעצמותם, המיסה את המכשולים האימתניים שניצבו בדרכם, ריסקה לגזרים את הררי הקשיים שנערמו בחייהם, ובכח רצונם העז הם הצליחו להגיע אל הדרגה הגבוהה ביותר שכל יהודי נכסף אליה מאז מעמד הר סיני.

ללמוד תורה.

המעניינים לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמנים לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף עה/א רש"י ד"ה "ולא פליגי"... לשון אבא מורי מנוחתו כבוד

אביו של רש"י

את פירושו לתורה פותח רש"י בדברי רבי יצחק: "לא היה צריך להתחיל את התורה, אלא מהחודש הזה לכ"ב וכו'."

אגדה עממית עתיקה ביותר מספרת, כי אביו של רש"י היה עם הארץ. רצה רש"י לכבדו בפתיחת ספרו, ואמר לו: "אבא, שאל נא דבר מה ואכתבנו

דף עה/ב הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת

גדרה של מצוות טבילת כלים

גמרתנו העוסקת במצוות טבילת כלי אכילה שנרכשו מן הנכרי, דורשת מצווה זו מן הפסוק (במדבר לא/כג) "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהרו" - "הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת". כלומר, מן המילה הנוספת "וטהרו" דרשו חכמים, שיש לטהר את הכלי על ידי טבילתו במי מקווה. לדעת רוב הראשונים (רש"י עה/ב ד"ה "וזוא" ועוד), מדרשה זו למדו חכמים שמצוות טבילת כלים היא מן התורה. אך לדעת ראשונים אחרים (ריטב"א, ר"ן, מאירי ועוד) הרי היא מצווה מדרבנן, והדרשה אינה אלא אסמכתא בלבד [עיי' במבוא לספר "טבילת כלים", אות ג].

הכלי יוצא מטומאת הנכרי ונכנס לקדושת ישראל: עיקרה של מצוות טבילת כלים היא, שיש לטבול כלי שיצא מבעלותו של הנכרי ונכנס לבעלותו של היהודי, כפי שמצטטים רבים מן הראשונים את לשון התלמוד הירושלמי: "לפי שיצאו מטומאת הגוי ונכנסו לקדושת ישראל". על מהותה של מצוות טבילת כלים נוכל לעמוד על ידי בחינת ההבדל הבלתי מובן, לכאורה, בין טבילת כלים של ישראל שנטמאו, לבין טבילת כלים שנרכשו מנכרי, כלהלן.

ההבדל בין כלי שנטמא לבין כלי שנרכש מנכרי: מן התורה, כלים שנטמאו יש לטבול ברביעית מים, ואין צורך במקווה המכיל ארבעים סאה מים. לעומת זאת, בגמרתנו נאמר, כי יש לטבול במקווה של ארבעים סאה כלים שנרכשו מנכרי. וזאת למה? מבארים הראשונים, כי הלכה זו היא "גזירת מלך", שכפי שנכרי המבקש להתגייר ולעבור מאומה נכרית לעם ישראל צריך לטבול במקווה מים בן ארבעים סאה, כך גם כלי העובר מבעלות נכרי לבעלות של יהודי זקוק לטבילה במקווה מים בן ארבעים סאה (ריטב"א בשם רמב"ן).

שתי הגדרות לטבילת כלים: בספרי הפוסקים מצויות שתי התייחסויות שונות למצוות טבילת כלים. יש שהגדירה כגזירת הכתוב, שלא להשתמש בכלי שנקנה מנכרי טרם טבילתו, כפי שאין לאכול פירות שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות ("רוקח" סי' תפ"א, "אור זרוע" פסקי ע"ז סי' רצ"ג, ועוד). לעומת זאת, לדעת אחרים, מצווה לטבול את הכלים הללו, אך המשתמש בהם טרם טבילתם אינו עובר על איסור (ראב"ה פסחים סי' תס"ד והובא בהגהות מיימוניות ה' מאכלות אסורות פרק י"ז ס"ק ח'), ורבנן הם שגזרו שלא להשתמש בהם לפני טבילתם ("ביאור הלכה" סי' שכ"ג ע"ז ד"ה "מותר").

המותר להשתמש בכלי שאין אפשרות לטבולו? ההבדל בין שתי ההגדרות מניב השלכה הלכתית משמעותית ביותר, כפי שעולה מדברי בעל "אבני נזר" זצ"ל (שו"ת או"ח סי' תי"ח אות י' - י"א): במקרה שאין אפשרות לטבול כלי שנרכש מנכרי. אם התורה אסרה את השימוש בכלים שנרכשו מן הנכרים עד שיטבולו, אין תקנה לכלי זה ואין להשתמש בו. אולם, אם התורה הורתה לקיים בכלי מצוות טבילת כלים, אך לא אסרה את השימוש בו לפני טבילתו, לא עבר בעל הכלי כל איסור מן התורה כאשר אין אפשרות לקיים את המצווה.

מותר להשתמש בכלי של נכרי: כלי הנמצא בבעלותו של נכרי, אינו זקוק לטבילה ואין מניעה להשתמש בו, אם אינו טרף, כמובן. דין זה מבואר בגמרתנו, כי השואל כלי מנכרי, או השוכר כלי מנכרי, אינו צריך להטבילו טרם השימוש בו.

הכוס שהושלכה מבעד לחלון הרכבת: בעל "קצות השולחן" (ח"ח סי' קמ"ו) מספר, כי כאשר האדמו"ר הרשב"ב מליובוויטש זצ"ל נסע ברכבת, הוא רכש כוס מים מידי רוכל נכרי באחת התחנות. לאחר מכן, החלה הרכבת לנסוע, והרבי שתה את המים והשליך את הכוס בעד החלון! זאת, כדי שלא יצטרך לטבול את הכוס. כלומר, על ידי מעשהו הוא הוכיח כי לא היתה לו כל כוונה לרכוש את הכוס, כי אם את המים שבתוכה. הכוס נותרה, איפוא, בבעלותו של הרוכל הנכרי, ומעולם לא חלה על האדמו"ר חובה לטבולה.

דף עה/ב הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת

מדוע אין צורך להטביל קופסאות שימורים שיוצרו על ידי נכרי?

האם אי פעם בדקנו מדוע איננו טובלים את קופסאות השימורים המיוצרות על ידי נכרים בחו"ל? הרי בסוגיות הגמרא שלפנינו נוכחנו לדעת, כי יהודי הרוכש כלי מן הנכרי צריך לטבולו. אם כן, הרוכש קופסת שימורים שיוצרה בבית חרושת שבבעלותו של נכרי, העביר לבעלותו את הכלי, הלא הוא קופסת השימורים, ולכאורה, עליו לטבולו.

ובכן, אל ירוץ איש לעשות כן. בעל "שרידי אש" (שו"ת ח"ב סי' כ"ט) מעיד: "באמת, כבר הורגלו בני ישראל בכל הארצות לאכול הקונסרווען [שימורים] בקופסאות, ולא נמצא מי שיערער על זה". בשורות הבאות נברר את שורש ההיתר.

תחילה נבהיר, כי הדיון אינו נסוב על יהודי הרוכש קופסת שימורים ומרוקן את תכנה מיד עם פתיחתה, שכן, מתי יטבול יהודי זה את הכלי? לפני ריקונו - בלתי אפשרי לעשות כן. לאחר ריקונו - כבר אין צורך בכך. סוגיית השימוש בקופסת שימורים שנרכשה מנכרי, מתחלקת, איפוא,

בשמך". פתח אביו ואמר לפי תומו: "למה פתח בבראשית? נענה לו רש"י: "אכן, קושיה גדולה היא. לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם...".

אגדה - מעשיה זו, מובאת על ידי הט"ז בספרו "דברי דוד" על פירוש רש"י לתורה, והוא דוחה אותה מכל וכל, תוך שהוא מציין כי בסוגייתנו רש"י מצטט פירוש בשם אביו, ומסכים לו נגד פירוש מורו!

אף החיד"א בספרו "נחל קדומים" כותב, כי מקור דברי רש"י ב"ילקוט שמעוני" בשם רבי יצחק, ולשמועה זו אין כל בסיס.

דף עה/ב להגיע יגיעיל ללבן באור ילבן באור

כפרה והגעלה בבני אדם

כה דרש מהר"א הלוי איטינגא, בעירו לבוב, בשנת תרמ"ט (שו"ת מהר"א הלוי ח"ב):

ארבע דרגות בהכשר כלים: תשמישו בצונן - ידיחננו, בחמין - יגיעלנו, באור - ילבנו, וכלי חרס ישבר. **כמן** כן, יש ארבעה חילוקי כפרה (הנזכרים ביומא פו/א), זה כנגד זה. על מצוות "עשה", שצינן עצמו מלרוץ לעבודת בוראו, די בהדחה, בתשובה - "מדיתן, והן טהורין". על מצוות "לא תעשה", שחימם גופו לרוץ לדבר עבירה, יש צורך בהגעלה, שירעיד גופו בצום, כי על לאוין תשובה ויום הכיפורים בלבד מכפרים. אם גם אש התאווה בערה בו ועבר על כריתות ועל מיתות בית דין, אין לו כפרה אלא בליבון - בייסורים הממרקים גופו של אדם. ואילו עוון חילול ה' הוא כבליעה בכלי חרס - אין לו תקנה אלא בשבירה, מיתה בלבד מכפרת עליו (ראה שם, שלהקבלה האמורה יש שורש ב"זוהר" בהעלותך קנ"ג).

דף עה/ב כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש

טבילת אש...

בסמ"ק (ח"ב סוף מצווה קנ"ו) מופיעים הדברים הבאים:

פסק הראב"ה, כי משומד שחזר ליהדותו צריך להעביר תער על ראשו, וכן לטבול כגר. אמנם אין צורך שהטבילה תהיה ביום דוקא, אך הוא חייב בקבלת מצוות לפני שלשה.

אם המשומד לא הספיק לטבול, אלא הועלה על המוקד על קידוש השם, הועילה לו תשובתו

לעילוי נשמת

הר"ר **מאיר וסרצוג** ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל

נלב"ע כ' בחשוון תשל"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יוסף דוד לנדאו** ז"ל

ב"ר יעקב שמעון ז"ל נלב"ע כ' בחשוון תשל"ה

תנצב"ההונצח ע"י ידידיו הר"ר **אפרים ברנד**חוג' מרת **חנה** שיחיו - גבעתיים

העלון יוצא לאור ע"י

מאורות הדף היומי

Main Office: **משרד ראשי:**
Wagman street 1 רח' ווגמן 1
P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL ת.ד. 471 בני-ברק
tel: +972-3-5775333 טל: 03-5775333
Fax: +972-3-7601020 פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il אימייל:

לתרומות והנצחות טל: **03-5775307**מוקד ההזמנות **1-700-500-151**

לשני סוגי השימוש הבאים: א. שימוש חד-פעמי בקופסה, היינו, פתיחתה ללא ריקונה, והשאתר השימורים בה עד שיאכלום. ב. שימוש חוזר בקופסת השימורים למאכלים אחרים, או אף לבישול, כפי שנוהגים רבים לבשל ביצים בקופסת שימורים.

כלי שימוש חד פעמי נחשב כקליפה של המאכל: לגבי שימוש חד-פעמי בקופסת שימורים כתב מהרי"ל דיסקין זצ"ל (שו"ת קו"א אות קל"ו), כי הדבר נחשב כ"שב ואל תעשה" ואין כל איסור בדבר. כלומר, היהודי הרי אינו פועל מאומה בכלי זה. השימורים הוכנסו לתוכו על ידי בעל המפעל, והוא אינו אלא מוציאם מן הכלי (ע"ע "שרידי אש" שם, אות ג). ואילו הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" יו"ד ח"ב סי' מ) מבאר, כי כלי שיעודו לשימוש חד-פעמי, אינו נחשב ככלי אלא כקליפה של המאכל שעליו הוא שומר (עיי"ש שהוכיח זאת).

פוחת קופסת השימורים, הוא המקנה לה שם "כלי": הדיון המרכזי הוא, איפוא, השימוש החוזר ונשנה בקופסת השימורים. ההיתר הרווח בין הפוסקים להשתמש בה ללא טבילה, מתבסס על ההלכה הקובעת ("שולחן ערוך" יו"ד סי' ק"כ סעי' י'), כי יהודי הרוכש מתכת גולמית מן הנכרי ומייצר ממנה כלים, אינו צריך להטבילם, משום שהכלים נוצרו ברשות היהודי ומעולם לא היו של הנכרי. מעתה, מבארים הפוסקים, הרי קופסת שימורים סגורה וחתומה אינה נחשבת כלי, שהרי אי אפשר להשתמש בה למאום. נמצא, שהיהודי שפתח את הקופסה ייצר את הכלי במו ידיו, ולפיכך, אין צריך להטבילו, שהרי בתור "כלי" מעולם לא היתה הקופסה שייכת לנכרי. אומנם, טרם סגירתה במפעל היא היתה פתוחה והיה עליה שם "כלי", אך עם חתימתה ונעילתה, בטל ממנה שם "כלי" עד פתיחתה מחדש על ידי היהודי (עיי' שו"ת "ציץ אליעזר" ח"ח סי' כ"ו).

דף עה/ב כלי מתכות אמורין בפרשה האלומיניום - מתכת או...

ציוותנו תורה לטבול כלים שנרכשו מנכרי. מהם הכלים הטעונים טבילה? בפסוק מפורטים ששה סוגי מתכות אשר כלים העשויים מהם טעונים טבילה בהעברתם לבעלות היהודי (במדבר לא/כח): "אך את הזהב ואת הכסף, את הנחשת, את הברזל, את הבדיל ואת העופרת". לדעת מבואר, כי כלי חרס, כלי עץ וכלי אבן אינם צריכים טבילה, אך כלי זכוכית זקוקים לטבילה. לדעת רוב הפוסקים, אף אם מצוות טבילת כלים מן התורה היא, אין טבילת כלי זכוכית אלא מדרבנן, עקב דמיונם למתכות, מאחר שהן את הזכוכית והן את המתכת אפשר להתיר באש ולחזור ולייצר כלים חדשים מהם (עיי' מבוא לספר "טבילת כלים" אות ה').

בעל "תפארת ישראל" (בהקדמה לסדר טהרות קונטרס "יבקש דעת" אות מ"ד) מציין, כי אף על פי שמדברי הגאון מוילנא זצ"ל עולה, לכאורה, כי ששת מיני המתכות שהזכירה התורה, הם בלבד כוללים בדיניה, נראה שאין כוונתו כן, אלא כל חומר שניתן לרקעו בפטיש, נכלל ברשימת התורה. לפני כמאה ושישים שנה התגלה כי אפשר לייצר כלים ממתכת קלה, רכה ונוחה לעיבוד, הלא היא ה"אלומיניום". תחילה לא ייחסו חשיבות רבה לתגלית, אך במהלך השנים כאשר נפוץ השימוש בה, נדרשו פוסקים רבים לחוות את דעתם אם יש מצוות טבילת כלים במתכת זו שלא נמנתה בתורה, וכן התבקשו הפוסקים להכריע, אם כלי אלומיניום מקבל טומאה כשאר כלי המתכות, וממילא - אינו חוצץ בפני הטומאה (נידון זה אקטואלי גם בזמנינו לגבי טומאת כהנים).

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" יו"ד ח"ב סי' קס"ד), דן אם אלומיניום מקבל טומאה ומוכיח שששת מיני המתכות שפורטו בתורה, הם בלבד הנכללים בדיניה. שהנה, הזכוכית דומה בתכונותיה למתכת, כאמור, ובכל זאת קובעת הגמרא (שבת טו/א), כי זכוכית אינה מקבלת טומאה מן התורה.

הגר"י קמינצקי זצ"ל (במכתב אל הגר"צ כהן שליט"א מחבר הספר "טבילת כלים", פרק י"א אות קמ"ב) מפלפל רבות בשאלה אם יש לטבול כלי אלומיניום, ומציין, כי מכל מקום, לכל הדעות יש לטבולם. שכן, לאחר שחכמים תקנו חובת טבילה של כלי זכוכית, מחמת דמיונם לכלי המתכות המפורטים בתורה, ודאי שיש לנהוג כן בכלי העשוי מן המתכת הקרויה "אלומיניום", הדומה לכלי המתכות המפורטים בתורה.

אף שלא טבל, שכן, כמבואר בגמרא בסנהדרין (לט/א), עיקר הטבילה באש היא, שנאמר (במדבר לא/פג) "כל אשר יבא באש... תעבירו באש, וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים". טבל הלה, איפוא, באש!

דף עה/ב מגעילן ומטבילן והן טהורין טבילת כלים בערב פסח

מנהג מעניין נפוץ היה בקהילות ישראל: לאחר שהגעילו את כלי החמץ והכשירום לפסח, טבלו אותם! (הובא ב"אור זרוע", בראב"ה, בראב"ן ועוד). מה פשרו של מנהג זה? הרי לא היו אלו כלי נכרים כלל? נראה, שטבילה זו באה זכר למקדש, כאשר טבלו וטהרו את הכלים לפני החג עבור קרבנות הרגל. זכר לטבילת טהרה זו, ומתוך השתוקקות עצומה לבניין בית המקדש, טבלו היהודים את כליהם בערב פסח ("סדר יעקב").

קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

מסכת עבודה זרה דף ע"א יום ראשון ט"ז בחשוון

אוצרות הצריף הישן

ר' בערל היה סוחר ממלח שהתמקח בעסקאות מיוחדות. למשל, הוא היה קונה הנבולה של בית שלם, בלי להתמקח עם המוכרים על כל פריט. היה לו חוש מיוחד וסיעתא דשמיא 'להריח' אם החפצים שבבית שונים יותר ממה שהוא משלם, ובי"ה הוא הצליח. יום אחד הציץ לו נכרי לקנות צריף ישן שעמד מזנז שנים רבות ובתוכו כל מיני 'מציאיות'. ר' בערל ביר היכן שברר והבין כי אוצרות רבים טמונים בצריף, והוא מהר לחתם על חוזה מכירה עם הנכרי. ר' בערל קבל את המפתח, נכנס והתחיל לפשפש בארונות ובמגרות, ולחרדתו ראה פסל של עבודה זרה באחד המדפים! ר' בערל טלפן מיד אל הרב שלו, והרב אמר: "תנחם דעתך ר' בערל, בשעור הדף היומי תלמד היום שלא קנית את העבודה הזרה! זה מקח טעות, כי ברור מאליי שיהודי לא רוצה לקנות עבודה זרה. הגמרא אומרת, שאם הקונה כבר שלם למוכר, אסור לו להחזיר את העבודה זרה אלא יקח אותה אליו וישמיד אותה. מדוע? כי מי שיצאה שהמוכר מחזיר לקונה את הכסף והקונה מחזיר לו את העבודה הזרה, עלול לחשב שהיהודי מכר לנכרי עבודה זרה, חס וחלילה".

כל יום הילד שלך לומד, מוסף ידיעות בתורה!

למנוי לגליון לילדים חיגי: 1700-500-151 חודש היכרות חינם

הופיעו ויצאו לאור החלקים החדשים של ספרי "מאורות השבת" אידיש ואנגלית להשיג בחנויות הספרים המובחרות בארץ ובחו"ל ובמוקד "מאורות": 1700-500-151